

ประเพณีงานศพของชาวมอญกับความเชื่อที่สืบทอดอย่างเข้มแข็งในสังคมไทย

The Funeral Tradition of Mon People and Its Firm Succession in Thai Society

Received: September 29, 2019

Revised: November 28, 2019

Accepted: December 26, 2019

อิมธิรา อ่อนคำ¹

Imthira Onkam

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาประเพณีงานศพของชาวมอญกับความเชื่อที่มีการสืบทอดอย่างเข้มแข็งในสังคมไทย รูปแบบการจัดงานศพของชาวมอญได้รับการสืบทอดตามคติความเชื่อโบราณ โดยวิธีการจัดงานศพขึ้นอยู่กับสาเหตุการเสียชีวิตคือ การเสียชีวิตโดยปกติวิสัยซึ่งการจัดงานศพจะทำให้เกียรติผู้ตาย โดยทำบุญอุทิศส่วนกุศลตามความเชื่ออันคล้ายคลึงกับประเพณีของไทย แต่จะมีบางขั้นตอนที่แตกต่างกัน เช่น การทำบันไดผี - ประตูนผี การทูลหม้อข้าวของผู้ตาย แต่หากการเสียชีวิตไม่เป็นปกติวิสัย เช่น เกิดจากอุบัติเหตุหรือการทำอหังการกรรม ผู้จัดงานจะบรรจุศพและเก็บไว้ที่วัดเป็นระยะเวลา 1 - 2 ปี แล้วจึงทำบุญอุทิศส่วนกุศลและประกอบพิธีฌาปนกิจต่อไป ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีงานศพซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์ของชาวมอญประกอบด้วย 1) มอญร้องไห้ ซึ่งเป็นประเพณีที่รำลึกถึงคุณงามความดีและแสดงความเสียใจต่อการจากไปของผู้เสียชีวิต 2) พิธีโยนผ้าราไฟ เป็นประเพณีที่รำลึกถึงคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของทั้งผู้เสียชีวิตและผู้ที่ยังดำรงอยู่ และ 3) ประเพณีรำสามเถา คือ การทำบุญและรำลึกถึงผู้เสียชีวิตด้วยเหตุอันไม่เป็นปกติวิสัย สำหรับการสืบทอดประเพณีงานศพนั้น ชาวมอญมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยผ่านการสั่งสอนจากครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันทางสังคม จึงส่งผลให้ชาวมอญในปัจจุบันยังคงพร้อมใจกันยึดถือและสืบทอดประเพณีนี้ให้คงอยู่สืบไป ดังคำกล่าวที่ว่า “มอญลั่นแผ่นดิน ไม่ลั่นชาติ”

คำสำคัญ: ประเพณีงานศพ, ชาวมอญ, ความเชื่อ, การสืบทอด

ABSTRACT

In this research investigation, the researchers examine the funeral tradition of Mon people and its firm succession in Thailand. The funeral ceremony of Mon has been inherited from old beliefs. The arrangement of funeral rituals depends on the causes of death. The funeral of those

¹ อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ; Lecturer, Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University; Email: mjmj_22@hotmail.com

with natural death will be arranged to pay respect to the deceased. Merit making is conducted based on the beliefs similar to Thai tradition with certain different steps such as the making of ghost ladder – ghost door (Bandai Phi – Pratu Phi) and the breaking of the rice pot of the deceased. Unnatural death such as death from accidents or suicide, the body will be kept at the temple for one or two years. Then merit will be made together with the cremation ceremony.

Beliefs regarding the funeral tradition which is the identity of Mon consist of the following.

(1) Mon Rong Hai (Crying Mon) is a tradition to remember the goodness and to express condolence to the deceased. (2) Yon Pha Ra Fai (a tradition of throwing cloth during the funeral ceremony) is a tradition to recall the preachings of Lord Buddha which are the spiritual anchors for the dead and the living. (3) Ram Sam That (Dancing to pay respect) is the merit making and remembering the deceased from unnatural death. The funeral tradition succession of Mon is inherited from generation to generation through families, educational institutions, and social institutions. This results in Mon at present adhering to and inheriting this tradition to ensure that it will remain in the future. This is in accordance with the saying that “Mon people lose land but not race”.

Keywords: Funeral tradition, Mon, Belief, Succession

บทนำ

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการตายหรือที่เรียกว่า “ประเพณีงานศพ” ต่างก็มีลักษณะเฉพาะของการจัดงานที่แตกต่างกัน ประเพณีงานศพของชาวพุทธ คริสต์ หรืออิสลาม ล้วนแล้วแต่มีขั้นตอน และพิธีกรรมที่ต่างกัน ทั้งนี้รายละเอียดของขั้นตอนขึ้นอยู่กับลักษณะของวัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงความเชื่อของแต่ละกลุ่มที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะไว้อย่างชัดเจน

ชาวมอญ (Mon) ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ชาวมอญเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ทั้งยังมีวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าชาวมอญได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยเพื่อมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา (ในปีพุทธศักราช 2127) เรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ (ตอนต้น) แต่ชาวมอญยังคงไม่ลืมสิ่งสำคัญที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษของตนเองนั่นคือการสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีของตนเอง ดังที่ อิมอิรา อ่อนคำ (2560, น. 3) ได้กล่าวไว้ว่า การอพยพในแต่ละครั้งนั้นชาวมอญยังนำวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมของตนเองเข้ามาในประเทศไทยด้วย ถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวมอญ เช่น ภาษามอญ ดนตรี นาฏศิลป์แบบมอญ พิธีกรรม ความเชื่อต่าง ๆ ในวิถีชีวิตของชาวมอญ รวมถึงความเชื่อเรื่องผี บรรพบุรุษ ขนบธรรมเนียม และประเพณีในแบบมอญที่ปฏิบัติสืบทอดกัน

มาอย่างช้านาน เช่น ประเพณีการเกิด การตาย การบวช และรวมไปถึงความศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด สุเอ็ด คชเสนี (2554, น. 70) ได้สรุปไว้ว่า ชาวมอญถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมเป็นแบบฉบับของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการมีภาษามอญของตนเอง มีหนังสือ ศิลปกรรม ดนตรี รวมถึงความเชื่อทางศาสนาอย่างเคร่งครัด ชาวมอญยังมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ได้รับการยอมรับมาจนถึงปัจจุบัน คือ ประเพณีสงกรานต์ การสงฆ์ข้าวแช่ การปล่อยนกปล่อยปลา และยังรวมถึงประเพณีชีวิตของมอญ ซึ่งถือได้ว่าเป็นความเชื่อที่ชาวมอญได้ยึดถือปฏิบัติมาจนถึงรุ่นลูกหลานตั้งแต่เกิดไปจนถึงตาย คือ ประเพณีการตั้งครวร์ ประเพณีโกนผมไฟ ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการนับถือผีบ้าน และประเพณีการตาย เป็นต้น ซึ่งชาวมอญที่อยู่ในแผ่นดินไทยก็ยังคงรักษาสืบทอดความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญไว้ได้จนถึงปัจจุบัน

ประเพณีสะท้อนความเป็นตัวตน

ประเทศไทยถือเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยความหลากหลายทางชาติพันธุ์นี้สามารถสะท้อนให้เห็นผ่านประเพณีในรูปแบบต่าง ๆ ดังที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับปี พ.ศ. 2542 (2546, น. 663) ได้นิยามความหมายของคำว่า ประเพณี หมายถึง สิ่งที่ยึดปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมา จนกลายเป็นแบบแผนขนบธรรมเนียมหรือจารีตประเพณี ซึ่งสอดคล้องกับ บรรเทิง พาพิจิตร (2549, น. 77) ได้กล่าวว่า ประเพณีถือเป็นการทำกิจกรรมทางสังคมซึ่งผู้คนส่วนใหญ่ได้ถือปฏิบัติและสืบต่อกันมา ซึ่งประเพณีถือเป็นบรรทัดฐานเกี่ยวกับการดำรงชีวิต คติความคิด ความเชื่อ ซึ่งเป็นความเจริญแห่งบุคคลและสังคม

ทั้งนี้ ประเพณียังสามารถแบ่งประเภทได้ ดังที่ ประชิด สุกฤษณ์พัฒน์ (2546) ได้แบ่งประเพณีออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิต และประเพณีที่เกี่ยวกับสังคม โดยประเพณีชีวิตถือเป็นประเพณีที่มีการสืบทอดต่อ ๆ กันมา เริ่มตั้งแต่ประเพณีการเกิด การบวช การแต่งงาน และประเพณีงานศพ เป็นต้น ส่วนประเพณีที่เกี่ยวกับสังคมเป็นประเพณีโดยส่วนรวมของกลุ่มชน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น โดยสอดคล้องกับ สุจิตลักษณ์ ดีผดุง พรทิพย์ อุสุภรัตน์ และประภาศรี คำสะอาด (2542, น.19) ที่ได้แบ่งประเพณีออกเป็น 2 ประการ คือ ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตและประเพณีของชุมชน กล่าวคือ ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตถือเป็นประเพณีที่มีความสำคัญต่อบุคคลและรวมไปถึงเครือญาติของบุคคลนั้นด้วย ได้แก่ ประเพณีการเกิด ประเพณีการบวช และประเพณีการตาย เป็นต้น และประเพณีของชุมชนเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับคนในสังคม ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีคำตันโพธิ์ ประเพณีสงน้ำพระและรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ และประเพณีแห่หงส์ - ธงตะขาบ เป็นต้น

จากการนิยามถึงคำว่า “ประเพณี” ในข้างต้น จึงกล่าวได้ว่า ประเพณีชีวิตถือเป็นประเพณีที่อยู่ในวิถีชีวิตของกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญ และยังคงสามารถพบเห็นได้อยู่ในชุมชนที่มีคนไทยชาวมอญอาศัยอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ อาทิ สมุทรปราการ ราชบุรี ปทุมธานี เป็นต้น ถึงแม้ว่าชาวมอญจะอพยพมาตั้งแต่สมัยอยุธยาก็ตาม แต่ลูกหลานชาวมอญยังคงสืบสานและรักษาความเป็นตัวตนหรือเรียกว่า “อัตลักษณ์” (Identity) ของ

ตนเองไว้อย่างเข้มแข็งจนถึงปัจจุบัน ประเพณีที่ผู้เขียนมีความสนใจศึกษาค้นคว้าข้อมูลมาโดยเฉพาะคือ “ประเพณีงานศพของชาวมอญ” ที่ไม่ใช่เพียงการจัดงานศพเท่านั้น แต่ยังมีรายละเอียดทางวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวมอญ ที่สืบทอดไว้อย่างเข้มแข็งมาจากบรรพบุรุษของตนเอง ดังคำกล่าวที่ชาวมอญได้นิยามถึงกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองไว้ว่า “สิ้นแผ่นดิน แต่ไม่สิ้นชาติ” ข้อความนี้ทำให้ผู้เขียนรู้สึกได้ถึงพลังของการดำรงอยู่ การสืบทอดของกลุ่มชาติพันธุ์มอญไว้ได้อย่างเข้มแข็งและชัดเจนในความเป็นเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์

ประเพณี “งานศพ” ชาวมอญ

ประเพณีงานศพถือเป็นหนึ่งในประเพณีชีวิตของชาวมอญที่มีการปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากบ้านไหนมีผู้เสียชีวิต ชาวมอญที่อยู่ในชุมชนเดียวกันหรือรู้จักกันก็จะมีการช่วยเหลืองานศพกัน ดังที่ อิมธิรา อ่อนคำ (2560, น. 91) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวมอญได้ให้ความสำคัญเรื่องประเพณีงานศพมาก เพราะเชื่อว่าการได้ไปช่วยเหลืองานศพนั้นจะได้บุญ เพราะชาวมอญต่างมีความเชื่อในพุทธศาสนา ดังนั้น หากบ้านไหนมีผู้เสียชีวิต ชาวมอญในชุมชนเดียวกันต่างก็จะร่วมใจกันไปช่วยเหลืองานศพในบ้านนั้น ๆ อาทิ ช่วยทำอาหาร ล้างจาน หรือรับแขก การปฏิบัติเช่นนี้เป็นสิ่งที่ชาวมอญได้ยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีต ถือได้ว่าการปฏิบัติเช่นนี้ยังคงมีอยู่ในชุมชนคนไทยเชื้อสายมอญที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ

ในการจัดพิธีงานศพของชาวมอญ ก่อนทำพิธีงานศพจะต้องดูลักษณะการตายของผู้นั้นด้วย ดังที่ ไสภณ นิไชยโยค (2547, น. 215) กล่าวไว้ว่า การทำพิธีงานศพในลักษณะใดขึ้นอยู่กับลักษณะการตายของผู้นั้น เช่น แก่ตาย ถือว่าตายดี และถ้าตายด้วยอุบัติเหตุหรือผูกคอตาย ถือว่าตายไม่ดี นอกจากนี้ยังต้องดูสถานะของผู้ตายด้วย เช่น เด็ก ผู้ใหญ่ พระสงฆ์ หรือฆราวาส หากเป็นพระผู้ใหญ่ จะจัดงานยิ่งใหญ่มาก ทั้งนี้ จวน เครือชมยาจารย์ (2548, น. 118-119) ได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า การตายนั้นมีทั้งการตายดีและการตายไม่ดี ซึ่งศพที่ตายไม่ดี คือ ศพคนที่ผูกคอตาย รถชนตาย ถูกยิง ถูกแทงตาย จมน้ำตาย เป็นต้น ชาวบ้านจะเรียกคนตายประเภทนี้ว่า ศพตายโหง หากเป็นการจัดงานศพของผู้ที่ตายไม่ดีนั้น จะไม่มีการจัดงานศพใด ๆ ทั้งสิ้น แต่จะเก็บศพไว้ภายในวัดก่อน โดยการนำศพใส่โลงและฝังไว้ 1 ปี หลังจากครบ 1 ปี ก็จะนำศพมาประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ได้ตามประเพณีงานศพของชาวมอญ สาเหตุที่จะต้องปฏิบัติต่อศพที่ตายไม่ดีเช่นนี้ เพราะชาวมอญมีความเชื่อจากโบราณประเพณีว่า ศพคนตายไม่ดี ถ้าหากมีการจัดงานต่าง ๆ ในขณะนั้น เชื่อว่าจะเกิดความหายนะขึ้นภายในครอบครัว และยังเป็นเสนียดจัญไร ทั้งนี้จะเกิดการตายไม่ดีขึ้นแก่วงศ์ตระกูลไปจนถึง 7 ชั่วโคตร ในส่วนของศพของคนที่ดี อาทิ ศพของผู้สูงอายุที่ตายด้วยโรคชรา หรือตายเพราะเจ็บไข้ได้ป่วยธรรมดาทั่วไป ศพคนตายประเภทนี้ ถือว่าตายดี โดยการตายดีนั้นมีเงื่อนไข 2 ประการ คือ ผู้ตายต้องเป็นผู้สูงอายุและผู้ตายต้องตายด้วยโรคชราหรือเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อย และจะต้องเป็นการตายในบ้านของตนเอง เพราะถ้าหากว่าไปตายนอกบ้าน คนมอญจะห้ามนำศพเข้าบ้านจึงทำให้จัดงานศพที่บ้านไม่ได้ ดังนั้น หากว่าคน

มอญไม่สบายแล้วจะต้องไปรักษาที่โรงพยาบาล และหากไม่มีโอกาสจะรักษาให้หายได้ ญาติพี่น้องก็จะนำตัวผู้ป่วยกลับมารักษาตัวที่บ้านจนกว่าจะถึงวาระสุดท้าย และจัดงานศพที่บ้าน (อะระโท โอชิม่า, 2536, น. 84)

จากการที่ผู้เขียนลงพื้นที่ชุมชนมอญที่ตำบลนครชุมน์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่าโดยส่วนใหญ่แล้วชาวมอญในชุมชนจะทราบประเพณีที่เกี่ยวข้องกับประเพณีงานศพเป็นอย่างดี เพราะชาวมอญที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เติบโตในพื้นที่และยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนมอญแห่งนี้ ดังนั้นจึงทำให้ชาวมอญทราบถึงความสำคัญและวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการตายและการจัดงานศพ เมื่อบุคคลในครอบครัวมีคนตาย ญาติพี่น้องภายในบ้านก็ต้องบอกกล่าวเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียง รวมถึงบอกญาติที่อยู่ไกลเพื่อส่งข่าวการเสียชีวิตเพื่อมาช่วยเหลืองานศพ เพราะถือว่าเป็นธรรมเนียมโบราณที่เรื่องการตายเป็นสิ่งที่สำคัญจะต้องบอกกล่าวกัน ดังที่ จวน เครือชมยาจารย์ (2548, น. 121-131) ได้กล่าวถึงงานศพของชาวมอญว่า คนที่มาช่วยงานจะแบ่งหน้าที่กันเพื่อแบ่งเบางานของลูกหลานเจ้าของงาน ไม่ว่าจะเป็น การอาบน้ำศพ วิธีจัดการมดศพตราสังข์ หามศพลงในโลง การฟังสวดอภิธรรม วันนำศพออกเผา การหามศพไปวัดเพื่อทำพิธี เป็นต้น

หากงานศพของพระสงฆ์มอญ ก็จะมีการจัดงานที่ยิ่งใหญ่ ดังที่ ไสภณ นิไชโยค (2547, น. 215) อธิบายไว้ว่า หากผู้ตายเป็นพระผู้ใหญ่จะมีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ เพราะถือว่าเป็นบุญ ทั้งยังเป็นการส่งพระที่มรณภาพขึ้นสวรรค์ ซึ่งในพิธีกรรมนั้นจะมีการสร้างเมรุลอยปราสาท และโลงศพมอญปลายบานกันสอ มีผ้าครอบเป็นยอดปราสาท ประดับตกแต่งด้วยกระดาษสี ตัดทำลวดลายฉลุอย่างสวยงาม การจัดงานศพนั้นจะมีมหรสพสมโภชน์ 7 วัน 7 คืน และมีปีพาทย์มอญประโคม มีการแสดงมอญรำ มอญร้องไห้ จุดดอกไม้ไฟ รวมถึงการจัดลูกหนู (แต่เดิมจะใช้ไฟจากลูกหนูเผาศพพระ) ด้วยถือว่าศพพระเป็นของสูงไม่ควรที่จะเผาไฟด้วยมือคนธรรมดา อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันนี้มีการใช้ไฟเผาศพจากการจุดลูกหนูน้อยลง เพราะว่าการจุดลูกหนูมีความรุนแรงอาจทำให้โลงแตกจนศพกระเด็นออกมา ดังนั้น ศพพระจึงแยกออกมาเผาปกติ

พิธีการทำศพของชาวมอญ จากการที่ผู้เขียนลงพื้นที่เก็บข้อมูล (วันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ.2559) ที่หมู่ 8 ตำบลนครชุมน์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ประเพณีการทำศพส่วนใหญ่จะคล้ายกับประเพณีทำศพของคนไทย แต่จะแตกต่างกันในรายละเอียดบางประการ งานศพที่ได้ไปเก็บข้อมูลนั้น เป็นผู้สูงอายุที่เสียชีวิตที่บ้านด้วยโรคชรา ดังนั้นลูกหลานจึงจัดงานศพที่บ้าน การตั้งศพของชาวมอญจะหันศีรษะไปทางทิศใต้ ซึ่งต่างจากชาวไทยที่หันศีรษะศพไปทางทิศตะวันตก โดยจะนิมนต์พระมาสวดที่บ้านเป็นระยะเวลา 3 วัน (ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพ, 2551, น. 60) ผู้เขียนพบว่า เมื่อครบกำหนดสวด 3 วันแล้ว ในวันที่ 4 จะเคลื่อนศพออกจากบ้านไปวัดเพื่อดำเนินการเผาศพตามประเพณีของชาวมอญซึ่งมีลักษณะแตกต่างกับคนไทย บ้านชาวมอญที่จัดงานศพที่บ้านนั้น บ้านมีลักษณะเป็นบ้านไม้ต่อเติมโดยก่ออิฐถือปูนเพิ่มเติม และจะมีได้ทุนสูงตามลักษณะบ้านเดิม ส่วนการจัดงานศพนั้นจะตั้งศพไว้ภายในบ้าน และในวันครบกำหนดเผาศพ จะจ้างวงปีพาทย์มอญมาบรรเลง ดังภาพ 1 เพื่อแสดงถึงฐานะของลูกหลานและยังเป็นการลดความเศร้าเสียใจในการจากไปโดยไม่มีวันกลับของสมาชิกภายในครอบครัว

ภาพ 1 วงปีพาทย์มอญที่เล่นในงานศพชาวมอญ (บันทึกเมื่อ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

การเคลื่อนศพของชาวมอญจะแตกต่างไปจากพิธีการของคนไทย จากที่ผู้เขียนได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูล และได้เห็นพิธีการเคลื่อนศพไปเผาที่วัด ดังที่ คุณอรุณ เกตุรินทร์ อายุ 68 ปี (เจ้าภาพงานศพ) ได้ให้สัมภาษณ์ และสรุปได้ว่า ก่อนจะนำศพออกจากบ้านเพื่อไปที่วัดนั้น ลูกหลานจะต้องจัดทำบันไดไม้ไผ่จำลองเรียกว่า “บันไดผี” เพื่อนำมาวางพาดกับบันไดบ้าน และจะมีการทูปหม้อข้าวดินเผาที่เตรียมไว้ การเคลื่อนศพไปวัดนั้น จะต้องเคลื่อนไม่เกินเวลาบ่าย 2 โมง เพราะชาวมอญจะเผาศพเวลาประมาณบ่าย 2 โมงที่วัด จากข้อมูลดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า ขณะเคลื่อนศพลงจากบ้าน ลูกหลานจะเคลื่อนศพลงมาร่วมกับนำบันไดผีที่ได้เตรียมไว้มาวางซ้อนที่บันไดบ้าน เพื่อให้โลงศพผ่าน เปรียบเสมือนเป็นทางผ่านผี ดังภาพ 2 ทั้งนี้การใช้บันไดผีที่ทำขึ้นนั้นก็เพื่อให้ผีกลับมามีบ้านได้ถูก และหลังจากที่โลงศพถูกหามลงมาจากบ้านทางบันไดผีและลอดประตูผีแล้วนั้น ลูกหลานคนใดคนหนึ่งก็จะทูปหม้อข้าวที่เป็นหม้อดินของผู้ตายให้แตกกระจายตรงบันไดขั้นสุดท้าย ดังภาพ 3 โดยในหม้อข้าวจะใส่ข้าวสารไว้ เพื่อบอกกับผู้ตายว่าชีวิตนี้หมดสิ้นแล้ว และแสดงการรำลึกเป็นครั้งสุดท้ายต่อผู้ตาย

ภาพ 2 การเคลื่อนโลงศพผ่านบันไดผีที่ทำจากต้นไผ่ (บันทึกเมื่อ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

ภาพ 3 ทูบหม้อข้าวสารของผู้ตายเพื่อบอกถึงการจากไปไม่มีวันกลับ (บันทึกเมื่อ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

โสภณ นิไชโยค (2547, น. 234) ได้อธิบายถึงประเพณีการทำศพเพิ่มเติมว่า การจัดงานศพที่บ้านนั้น ในวันเผาศพก่อนที่จะนำศพออกจากบ้าน ชาวมอญจะใช้หม้อดินใส่กาบมะพร้าวสุกไฟ ผูกเชือกที่ปากหม้อหิ้วตามหลังศพไป ผู้ที่จะหิ้วหม้อนี้จะถือแหวนของผู้ตาย 1 วง ซึ่งเชื่อว่าเป็นขวัญของผู้ตาย และต้องสวมเสื้อผ้าชุดสีขาวทับชุดเดิม ซึ่งผู้สวมใส่ต้องเป็นลูกคนโตหรือลูกคนสุดท้องของตระกูลเท่านั้น เมื่อไปถึงวัดก็จะวางหม้อแหวน และถอดชุดสีขาววางไว้ข้างศพ เมื่อจะนำศพขึ้นเมรุเผา ผู้ถือหม้อจะสวมชุดสีขาวอีกครั้งหนึ่ง และหิ้วหม้อรวมทั้งถือแหวนของผู้ตายด้วย จากนั้นเมื่อถึงเวลาเผาศพ ผู้ถือหม้อและแหวน จะถอดชุดสีขาวและโยนชุดสีขาวข้ามศพไปให้ญาติที่อยู่อีกฝั่งหนึ่งรับ โดยโยนกลับไปกลับมา 3 ครั้ง เมื่อเสร็จแล้วจะมีการนำขันน้ำและใช้กิ่งไม้ 2-3 กิ่ง จุ่มน้ำในขันและพรมศพ การกระทำเช่นนี้มีความเชื่อว่าเป็นการดับความร้อนให้กับผู้ตาย เมื่อเสร็จพิธีการเผาศพแล้ว ลูกหลานก็จะนำชุดขาวนั้น พร้อมกับแหวนของผู้ตายกลับมาที่บ้าน แล้วนำผ้าขาวมาปูไว้ตรงที่ผู้ตายเคยนอน วางชุดขาวลงบนผ้าขาว และวางแหวนบนชุดขาว วางอยู่อย่างนี้เป็นเวลา 7 วัน เมื่อครบกำหนดแล้วก็ทำบุญให้กับผู้ตาย ส่วนชุดขาวและแหวน ลูกหลานจะนำไปเก็บไว้เพื่อเป็นสิริมงคล

ประเพณีงานศพของชาวมอญ ถือเป็นประเพณีที่ชาวมอญให้ความสำคัญและยึดถือปฏิบัติตามกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ล้วนแล้วยังปรากฏให้เห็นอยู่ในชุมชนที่มีคนไทยเชื้อสายมอญอาศัยอยู่ หากจะมีความเปลี่ยนแปลงก็เป็นเพียงบางประการ อันเนื่องมาจากวิทยาการที่เจริญขึ้น มีการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงไปของเศรษฐกิจและสังคมไทย ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การปฏิบัติตามพิธีกรรมของประเพณีงานศพบางขั้นตอนจะมีความเหมือนกันกับคนไทย สิ่งหนึ่งเนื่องมาจากการนับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน และในส่วนที่มีความแตกต่างกันนั้น มาจากความเชื่อที่มีลักษณะเฉพาะและสืบทอดมาจากบรรพบุรุษมอญที่ได้ยึดถือปฏิบัติกันมาสู่รุ่นลูกหลาน ความแตกต่างของพิธีกรรมได้แสดงให้เห็นถึงรายละเอียดที่เป็นความเชื่ออย่างแท้จริงของชาวมอญ เช่น ไม่ว่าจะเป็นการนิมนต์พระมาสดศพเป็นภาษามอญ การสร้างบันไดผีหรือบันไดไม้ไผ่ การทูบหม้อข้าวสารของผู้ตาย รวมถึงการมีวงปี่พาทย์มอญมาบรรเลงเพื่อลดความเศร้าหมองของลูกหลาน และที่สำคัญคือชาวมอญให้ความสำคัญกับการทำบุญ คือการช่วยเหลืองานศพ เพราะถือว่าการได้มาช่วยนั้นเป็นการทำบุญและทำกุศลให้กับผู้ตายเป็นครั้งสุดท้าย ดังนั้น ประเพณี

งานศพ จึงสะท้อนให้เห็นว่าแม้ในปัจจุบันจะมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพียงไรก็ตาม คนไทยเชื้อสายมอญ ยังคงมีความเข้มแข็งในการรักษาประเพณีการตายนี้จนถึงปัจจุบัน

“ความเชื่อ” ที่แฝงอยู่ในประเพณีงานศพ

มอญร้องไห้ พิธีกรรม “มอญร้องไห้” ถือเป็นอีกพิธีกรรมหนึ่งที่ชาวมอญมีการยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีต แต่ในปัจจุบันนี้อาจจะเลือนหายไปบ้าง หรือการประกอบพิธีกรรมมอญร้องไห้มีลดน้อยลงไป อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางสังคม อย่างไรก็ตาม พิธีกรรมที่เรียกว่า มอญร้องไห้ ยังถือเป็นพิธีกรรมที่สำคัญของชาวมอญ และยังเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญที่ผู้คนส่วนใหญ่อาจจะเคยได้ยินมาบ้าง แต่ยังไม่ทราบวัตถุประสงค์ของการมีพิธีกรรมนี้ เฉลิมศักดิ์ บุญมาน่า (2556, น. 35-38) ได้อธิบายไว้ว่า มอญร้องไห้ ถือเป็นธรรมเนียมประเพณีการร้องไห้ของคนมอญที่มีการยึดถือสืบทอดปฏิบัติกันมา เมื่อมีญาติผู้ใหญ่หรือบุคคลที่เคารพนับถือถึงแก่กรรม หรือสมาชิกในครอบครัวเสียชีวิต ชาวมอญจะร้องไห้ โดยพร่ำรำพันเป็นภาษามอญ มีอาการโศกเศร้าเสียใจ และรำพึงรำพันถึงคุณงามความดีของผู้ถึงแก่กรรม เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความอาลัยอาวรณ์ และการร้องไห้ของชาวมอญนั้นจะแตกต่างจากการร้องไห้โดยทั่วไป กล่าวคือ โดยปกติการร้องไห้จะร้องต่อเมื่อเกิดความเศร้าเสียใจในการจากไปของคนที่เราเคารพนับถือหรือสมาชิกในครอบครัว แต่สำหรับการร้องไห้ของชาวมอญ ถือเป็นธรรมเนียมประเพณีที่ชาวมอญยึดถือปฏิบัติสืบทอดมาจากโบราณกาล ดังเช่นในหนังสือเรื่อง ราชาริราช ซึ่งเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นผู้เรียบเรียงขึ้น โดยบันทึกว่า ประเพณีของชาวมอญเมื่อมีคนตายขึ้น ญาติพี่น้องจะต้องแสดงความอาลัยในการจากไปของผู้ตาย โดยจะรำพึงรำพันถึงความดีงามของผู้ตายในสมัยที่ยังมีชีวิตอยู่ และรวมถึงสิ่งที่ตั้งใจว่าจะทำแต่ยังไม่ทันจะได้ทำก็มาเสียชีวิตเสียก่อน ทั้งนี้เพื่อให้คนอื่นได้รับรู้และเป็นการแสดงความกตัญญูสำหรับผู้ที่ไม่ได้เป็นญาติกับผู้ตายแต่มาร้องไห้ด้วย และที่สำคัญคือถือเป็นความเชื่อที่ว่าผู้ที่มาร้องไห้จะได้รับบุญกุศลด้วยการปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีการร้องไห้ของมอญ

มอญร้องไห้แบบดั้งเดิมนั้น จะนิยมทำกันในช่วงดึก ระหว่างการตั้งศพบำเพ็ญกุศล และช่วงเช้ามีด อีกช่วงก็คือ ช่วงเช้าศพขึ้นเมรุเตรียมฌาปนกิจ แต่เดิมผู้ร้องไห้จะใช้ผู้หญิงสูงอายุซึ่งเป็นญาติกับผู้ตาย การร้องไห้นี้เป็นารร้องไห้ที่ไม่มีน้ำตา แต่พรรณนาถึงความดีของผู้ตายพร้อมกับการสะอื้นเป็นระยะ ในกรณีที่มีผู้มีฐานะดี ลูกหลานผู้ตายจะจัดหาวงปี่พาทย์มอญมาบรรเลง และมีการร้อง “มอญร้องไห้” ประกอบการร้องพรรณนาคุณงามความดีของผู้ตายด้วยความอาลัยรัก โดยเฉพาะหากเป็นช่วงเช้ามีดเสียงที่ร้องจะโหยหวนยิ่งขึ้น ทำให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่ญาติได้ยินถึงกับสะเทือนใจจนร้องไห้ตามได้ (ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพ, 2551, น. 94-95) การเคารพศพของชาวมอญจะต้องเข้าไปกล่าวเป็นภาษามอญและแสดงอาการร้องไห้ โดยส่วนใหญ่ผู้ที่ร้องไห้จะเป็นสตรีถึงแม้ว่าในการร้องไห้จะไม่มีน้ำตาออกมาก็ตาม ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับของคนไทยที่เข้าไปรดน้ำศพหรือเข้าไปเคารพศพโดยการจุดธูปของคนไทย

อย่างไรก็ตามในยุคปัจจุบันจะเห็นได้ว่ากิจกรรม “มอญร้องไห้” ลดน้อยลงไป เหตุเพราะการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ที่มีความเจริญก้าวหน้าไปสู่ยุคดิจิทัล จึงทำให้ลูกหลานชาวมอญที่อายุน้อยเหล่านี้ไม่ได้สืบทอดปฏิบัติตามธรรมเนียมนี้ จากการศึกษาข้อมูลจากการลงพื้นที่นั้น พบว่า ในพื้นที่ของชาวไทยเชื้อสายมอญที่อาศัยอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ก็ยังคงมีการปฏิบัติตามธรรมเนียม “มอญร้องไห้” แต่ผู้ที่ร้องไห้นั้น จะเป็นผู้สูงอายุโดยเป็นสมาชิกในครอบครัว หรือรวมถึงผู้ที่รู้จักกันและมีบุญคุณต่อกัน ที่มาร้องไห้เพื่อแสดงความกตัญญูต่อสมาชิกในครอบครัว ด้วยเหตุนี้ถึงทำให้เกิดอาชีพใหม่ขึ้นคือ “อาชีพรับจ้างร้องไห้” ซึ่งอาชีพผู้ร้องไห้จะขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าภาพ โดยในการจ้างวงดนตรีป๊อปปูล่ามอญมาเล่น จะมีการตกลงกันว่าจะให้มีมอญร้องไห้ด้วยหรือไม่

พิธีกรรมโยนผ้าราไฟ พิธีกรรมโยนผ้าราไฟ ถือเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่อยู่ในประเพณีการตายของชาวมอญ พิธีกรรมโยนผ้าราไฟนี้จะอยู่ในช่วงเวลาของการเผาศพของชาวมอญ ดังที่ จวน เครือชมยาจารย์ (2548, น. 133) ได้อธิบายถึงขั้นตอนไว้ว่า เมื่อมีการเริ่มจุดไฟเผาศพนั้น เจ้าภาพหรือญาติพี่น้องหนึ่งคนจะถือขันน้ำพร้อมกับกิ่งไม้สด 2 - 3 กิ่ง ขณะเดียวกันญาติคนอื่น ๆ ก็เดินตามกันเป็นแถว เดินวนขวาตามๆ กันจำนวน 3 รอบ จากนั้นก็จะเข้าสู่การโยนผ้าราไฟ คือ จะมีญาติของผู้เสียชีวิตยืนคนละด้านของศพ จากนั้นจะมีการโยนผ้าสีขาวสลับกันไป-มา จำนวน 3 ครั้ง และจะดำเนินการเผาศพจนเสร็จพิธีกรรม และ อิมธิรา อ่อนคำ (2560, น. 103) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การทำพิธีกรรมในช่วงของการโยนผ้าราไฟนั้น จะต้องทำในขณะที่พระภิกษุสงฆ์กำลังสวดมาติกาบังสกุลหน้าไฟในเวลานั้นด้วย

คติความเชื่อในเรื่องของการโยนผ้าราไฟ ถือเป็นความเชื่อที่แฝงอยู่ในพิธีกรรมการเผาศพ ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวมอญได้ยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ความเชื่อในเรื่องนี้มาจากความเชื่อทางพุทธศาสนา ดังที่ พิศาล บุญผูก (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2562) ได้กล่าวถึงการโยนผ้าราไฟไว้ว่า ในระหว่างเผาศพจะมีพิธีอย่างหนึ่งโดยจะโยนผ้าขาวที่ปิดปากโลงไว้โดยโยนข้ามไปข้ามมา 3 ครั้ง การกระทำเช่นนี้ถือเป็นความเชื่อที่เป็นปริศนาธรรมในพุทธศาสนา คือจะให้เห็นครั้งสุดท้ายว่าศพก็เหมือนมนุษย์ ไฟที่กำลังเผาร่างก็เหมือนกิเลสตัณหาทั้งหลายที่กำลังเผาให้ร้อนรอนยากที่จะพ้นได้จากสิ่งเหล่านี้ ผ้าขาวที่ข้ามไปข้ามมา 3 ครั้ง ก็เหมือนกับธรรมะของพระพุทธเจ้าที่ประเสริฐที่สุด ที่ไม่ถูกไฟเผา แต่สามารถข้ามไปข้ามมาได้ ธรรมะของพระพุทธเจ้าช่วยให้เราพ้นจากไฟที่เผาเราทั้งหลายทั้งปวงหมด นี่เป็นครั้งสุดท้าย ถือเป็นปริศนาธรรม

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า พิธีกรรมในการเผาศพของชาวมอญในขั้นตอนการโยนผ้าราไฟ ถือเป็นความเชื่อของชาวมอญที่ยึดหลักของพุทธศาสนา เพื่อให้เห็นถึงแก่นแท้ของการปฏิบัติคำสอนตามหลักพุทธศาสนา ทั้งยังเป็นการแฝงให้เห็นถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในวาระสุดท้ายของชีวิตว่า หากมนุษย์มีการยึดหลักปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า มนุษย์ก็จะหลุดพ้นจากความทุกข์ไม่มากนักน้อยจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต

ประเพณีรำสามถาด ถือเป็นประเพณีที่ไม่คุ้นหูสำหรับคนไทยทั่วไป แต่เป็นประเพณีที่มีความสำคัญสำหรับชาวมอญหรือคนไทยเชื้อสายมอญ ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้จะมีการจัดประเพณีรำสามถาดลดน้อยลง แต่เป็น

ประเพณีที่ชาวมอญให้ความสำคัญ เพราะเป็นประเพณีที่ได้บวงสรวงดวงวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว รวมถึงเป็นการรำลึกถึงบรรพชนชาวมอญในอดีตด้วย ประเพณีรำสามภาค ถือเป็นประเพณีโบราณของชาวมอญที่มีการยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การรำสามภาคนี้ จะมีการรำทั้งงานมงคลและงานอวมงคล เช่น งานทอดกฐิน งานบวช เป็นต้น และงานอวมงคล คือ งานศพ ซึ่งในงานศพนี้จะมีการจัดประเพณีรำสามภาค เฉพาะศพที่ตายไม่ดี หรือศพที่เก็บไว้ค้างปีเท่านั้น (ไม่ใช่ศพที่เพิ่งเสียชีวิต) การรำสามภาคนั้นจะประกอบพิธีในวันสุกดิบ คือ ก่อนวันงานบำเพ็ญกุศล 1 วัน

ตามธรรมเนียมของชาวมอญ จะมีการจัดเตรียมงานศพให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งมักจะจัดพิธีการบำเพ็ญกุศลอุทิศบุญเสียก่อน กล่าวคือ จัดให้มีพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อแสดงความเคารพสักการะและระลึกในพระคุณของท่าน รวมทั้งเป็นการบวงสรวงขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพ เทวดา เจ้าที่ เจ้าทาง รวมถึงบรรพชนผู้ล่วงลับไปแล้ว ให้ได้ทราบและมาร่วมอนุโมทนาบุญด้วย การรำสามภาคนี้จะใช้ผู้รำ เรียกว่า “ไต้ง” จะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายก็ได้ตามความเหมาะสม แต่โดยมากจะนิยมใช้ผู้หญิง เพราะเชื่อกันว่าสามารถสื่อสารถึงดวงวิญญาณได้เป็นอย่างดี การรำสามภาคนั้น จะมีเครื่องสังเวทต่าง ๆ และเครื่องแต่งกายประกอบการรำ โดยการรำสามภาคนั้น จะรำทั้งหมดสามครั้ง

รำภาคที่หนึ่ง จะเป็นการรำเพื่อบวงสรวงถวายเทพเทวดา พระสยามเทวาธิราช เจ้าบ้านเจ้าเมือง ผู้รำจะนุ่งผ้าลอมยชายสีแดง (แต่งแบบผู้ชาย) มีผ้าสีแดงโพกศีรษะ (บางแห่งไม่ใช้) พาดผ้าสีแดงบริเวณไหล่ทั้งสอง มีผ้าคาดเอว และทัดดอกไม้ในการรำประกอบพิธี

รำภาคที่สอง เป็นการรำเพื่อบวงสรวงถวายแก่เจ้าพ่อหลักเมือง พระทรงเมือง เจ้าที่เจ้าทาง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในบริเวณงาน เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์รับทราบในการขออนุญาต และร่วมอนุโมทนาในการจัดงาน ในการรำภาคที่สองผู้รำจะเปลี่ยนเครื่องแต่งตัว นุ่งผ้าลอมยชาย พาดผ้าที่ไหล่ทั้งสอง มีผ้าคาดเอว โดยใช้ผ้าสีอะไรก็ได้ และทัดดอกจำปาในการประกอบพิธี

รำภาคที่สาม เป็นการบวงสรวงเพื่อบอกกล่าวผู้วายชนม์ เพื่อให้ทราบและร่วมอนุโมทนาในการจัดงานครั้งนี้ ผู้รำจะเปลี่ยนเครื่องแต่งตัว โดยนุ่งผ้าลอมยชาย พาดผ้าบริเวณไหล่ทั้งสอง (การแต่งกายขึ้นอยู่กับผู้วายชนม์ว่าเป็นหญิงหรือชาย หากเป็นหญิงพาดผ้าไหล่เดียว หากเป็นชายพาดผ้าที่ไหล่ทั้งสองข้าง) มีผ้าคาดเอว โดยใช้สีที่ตรงกับวันเกิดของผู้วายชนม์ในการประกอบพิธี

ประเพณีการรำสามภาคนี้ หากเป็นงานมงคลจะใช้พวงมาลัยคล้องที่คอหรือข้อมือ โดยจะต้องเป็นพวงมาลัย “สามชาย” ร้อยด้วยดอกมะลิ แต่หากเป็นงานอวมงคล จะใช้พวงมาลัย “ชายเดียว” ร้อยด้วยดอกมะลิเช่นกัน ส่วนสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีจะต้องเป็นบริเวณลานโล่ง เช่น ลานวัด ที่ใกล้บริเวณที่จัดงาน และการมีข้อกำหนดต่าง ๆ อาทิ ขั้นตอนประกอบพิธีกรรม ของเล่นให้บวงสรวง ล้วนแล้วแต่เป็นภูมิปัญญาของบรรพชนชาวมอญที่ได้เป็นผู้กำหนด เพื่อเป็นการเตือนให้ลูกหลานมอญได้รู้จักการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ไม่ประมาท โดยยึดหลักทางพุทธศาสนา คติธรรมคำสอน และคติทางโลกไปด้วยกัน

ดังนั้น ประเพณีรำสามภาค ถือเป็นสิ่งที่ดึงดูดทางประเพณีของชาวมอญ ที่ถึงแม้จะมีผู้ปฏิบัติน้อยลง แต่ก็ยังไม่ได้สูญหายอย่างสิ้นเชิง เพราะยังมีชาวมอญบางชุมชนยังคงสืบทอดประเพณีนี้ด้วย แต่การมีอยู่ของประเพณีรำสามภาคนี้ ถือเป็นสิ่งที่ส่งสอนให้ลูกหลานรำลึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ รวมถึงรำลึกถึงบรรพบุรุษหรือผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว ทั้งนี้ชาวมอญมีความศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างมาก ดังนั้นการมีอยู่ของประเพณีต่าง ๆ มักจะเกี่ยวข้องกับหลักคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าอันเป็นสัจธรรมที่ชาวมอญได้นำมามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และสะท้อนออกมาเป็นประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ที่ชาวมอญยังมีการสืบทอดและยึดถือปฏิบัติจนมาถึงปัจจุบันนี้

การสืบทอดและการดำรงอยู่

ประเพณีงานศพ ถือเป็นประเพณีที่ชาวมอญให้ความสำคัญไม่น้อยไปกว่าประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตอื่น ๆ ถึงแม้ว่าลำดับขั้นตอนต่าง ๆ จะมีรายละเอียดปลีกย่อยมากมาย และจะต้องมีผู้คนมาช่วยงานศพจำนวนมาก แต่ชาวมอญก็ยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามคติความเชื่อเดิมเพื่อให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติกันมาในอดีต อย่างไรก็ตาม คำว่า ประเพณี มักจะมีการปรับเปลี่ยนได้ตามสังคมส่วนใหญ่ที่เห็นพ้องต้องกัน โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคแห่งเทคโนโลยี ทำให้การสืบทอดประเพณีชีวิตของชาวมอญอย่างเข้มแข็งดังเช่นในอดีตได้เปลี่ยนแปลงไป แต่การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ใช่การทิ้งไป หรือไม่ปฏิบัติตามลำดับพิธีกรรม แต่หมายถึง การปรับเปลี่ยนหรือลดทอนบางขั้นตอนลง เพื่อให้ง่ายและสะดวกในการปฏิบัติ เนื่องจากปัจจัยภายนอกและยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การจัดประเพณีงานศพของชาวมอญนั้นยังคงมีการสืบทอดพิธีกรรมอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็น มอญร้องไห้ พิธีกรรมโยนผ้าราไฟ และรวมถึงประเพณีรำสามภาค เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีงานศพ ทำให้เห็นว่าในปัจจุบันการปฏิบัติตามพิธีกรรมตามขั้นตอนการจัดประเพณีงานศพแบบของชาวมอญนั้น จะขึ้นอยู่กับความสะดวกและความเคร่งครัดของผู้จัดงานศพ (ลูกหลานมอญ) เป็นหลัก เนื่องจากยุคสมัยและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป ชาวมอญเองก็มีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาพของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ภาษา การศึกษา จึงทำให้ชาวมอญอยู่ในผืนแผ่นดินไทยได้อย่างมีความสุขสงบ ทั้งยังคงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์และรวมถึงเชื้อพระวงศ์ทุก ๆ พระองค์ด้วย

ชาวมอญยังมีการสืบทอดวัฒนธรรม ความเชื่อ และประเพณีของตนไว้อย่างเข้มแข็ง โดยชาวมอญในรุ่นลูกหลานได้แสดงออกถึงการระลึกถึงบุญคุณของพระมหากษัตริย์มอญและบรรพบุรุษ จึงมีการแสดงออกโดยการจัดงานวันชาติมอญทุกปีจนถึงปัจจุบัน รวมถึงในชุมชนชาวมอญที่อาศัยอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่ต่างก็ยังคงมีการสอนลูกหลานให้นับถือศาสนาพุทธ วัฒนธรรม ความเชื่อ และประเพณีของตนเอง เพื่อแสดงให้เห็นว่าชนรุ่นหลังได้รู้ถึงประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษตนเอง อาทิ การพูดภาษามอญในครอบครัว หรือเรียนภาษามอญและวัฒนธรรมต่าง ๆ ผ่านชุมชนหรือโรงเรียน เช่น ที่ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ก็

ยังคงมีการเรียนการสอนให้ลูกหลานได้เรียนภาษามอญ รวมถึงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ ไว้ได้อย่างเข้มแข็ง ทั้งนี้เกิดจากการสั่งสอนลูกหลานของชาวบ้านในชุมชน รวมถึงโรงเรียน หน่วยงานภาครัฐ และรวมถึงปราชญ์ชาวบ้าน ต่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสานให้วัฒนธรรมความเชื่อต่าง ๆ ยังคงอยู่

บทสรุป

ประเพณีงานศพของชาวมอญมีการสืบทอดขั้นตอนต่าง ๆ ให้เหมือนในอดีตมากที่สุด แต่ขั้นตอน พิธีกรรมบางประการ อาจมีการปรับเปลี่ยนไปบ้าง ซึ่งเป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมและเศรษฐกิจไทย ในปัจจุบัน ทำให้การเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดของประเพณีงานศพของชาวมอญในบางประการที่อาจจะมีการ ลดทอนลงไป เพราะสถานะทางการเงินภายในครอบครัว หรือในเรื่องของการศึกษาที่มีวิทยาการที่ก้าวไกล จึงทำให้ ลูกหลานหรือสมาชิกในครอบครัวต้องออกไปประกอบอาชีพต่างถิ่น ดังนั้นอาจจะทำให้มีการปรับเปลี่ยน พิธีกรรมบางขั้นตอนเพื่อให้สะดวกมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตและเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นในเชิง ประจักษ์คือ ถึงแม้ว่าในยุคปัจจุบันจะมีความทันสมัยมากเพียงใดก็ตาม แต่กลุ่มชาติพันธุ์มอญที่อาศัยอยู่ใน จังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทยก็ยังคงรักษาความเป็นมอญหรือเรียกว่า “อัตลักษณ์” ของตนเองไว้ได้อย่างดี นั่นก็ เพราะชาวมอญมีการปรับตัวตามกระแสนิยมของสังคมไทยเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็น การเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของตนเองผ่านสื่อต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ หรือจะเป็นการก่อตั้งชมรมมอญ เยาวชนกรุงเทพ เพื่อดำเนินงานต่าง ๆ ที่เป็นการสืบทอดความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์มอญให้คงอยู่ใน สังคม เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ชาวมอญยังคงรักษาวัฒนธรรมความเชื่อและประเพณีของตนเองไว้ได้จน มาถึงปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2562). *การทำศพมอญ จังหวัดนนทบุรี*. สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2562, จาก http://www.culture.go.th/culture_th/pcultureb/nonthaburi/2_1.html
- จวน เครือชมยาจารย์. (2548). *ประเพณีมอญที่สำคัญ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- เฉลิมศักดิ์ บุญมานำ. (2526). มอญร้องไห้. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 2, 35-38.
- ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพ. (2551). *จดหมายเหตุชาวไทยเชื้อสายมอญ: บำเพ็ญกุศลถวายสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ตามลัทธิธรรมนิยมมอญ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดียนตุลา.

บรรเทิง พาพิจิตร. (2549). *ประเพณี วัฒนธรรมไทยและคติความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: โอ เอสพริ้นติ้งเฮ้าส์.
ประชิด สกฤษณ์พัฒน์. (2546). *วัฒนธรรมพื้นบ้านและประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ภูมิปัญญา.
ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊ค.
สุจิตต์ลักษณ์ ดีนดุง, พรทิพย์ อุดมรัตน์, และประภาศรี คำสอาด. (2542). *สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์มอญ*.

นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

โสภณ นิไชโยค. (บรรณาธิการ). (2547). *๘๐ ปีศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี : ๔๘ ปี สมาคม
ไทยรามัญ*. กรุงเทพฯ : บริษัท เท็คโปรโมชัน แอนด์ แอ็ดเวอร์ไทซิ่ง จำกัด.

อระระโท ไชยมา. (2536). *ชีวิต พิธีกรรม และเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทย: กรณีศึกษาใน
เขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อิมธิรา อ่อนคำ. (2560). *มอญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี: วิถีและพลัง*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญา
ดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.